

CEZA MUHALEMESİ KANUNU'NDA İTİRAZ

Devrim AYDIN*

1. Genel Olarak

Yargılama makamlarının karar veya hükümlerinde hukuka aykırılıkların veya hataların bulunması söz konusu olabilir. Bu nedenle yargılama makamlarının verdikleri kararların başkaları tarafından incelenebilmesi hukukun doğru uygulanmasını sağlamaya yöneliktir.¹ Yargılama makamlarının verdikleri karar ve hükümleri incelemek yetkisi de yine kanunla belirlenmiş yargılama makamlarına aittir. Burada söz konusu olan hata veya hukuka aykırılıklar sübut sorunu ve Hukuki sorun konusunda verilen hükümlerdeki hata veya hukuka aykırılıklardır.² Yargılama makamı tarafından verilen bir kararın hatalı ya da hukuka aykırı olduğu iddiası ile ortaya çıkan uyuşmazlığın çözülmesi amacıyla yargılama makamının önüne götürülmesi şeklindeki Hukuki çare³ “kanun yolu”na başvurma ya da “kanun yolu davası” olarak adlandırılır.⁴ Kanun yoluna başvurmak, hukuka uygun ve doğru kararlar

* AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Ceza Hukuku araştırma görevlisi.

¹ Toroslu, Nevzat, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Savaş Yay., Ankara, 2001, s. 288; Yüce, T. Tüfan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuk Devleti Esasları*, Erzurum, 1968, s. 69-70.

² Toroslu, s. 288.

³ “Yasal çare” ifadesini kullanan Yurtcan’a göre yasal çare kavramı, bir karara karşı bunun denetlenmesi ve bunun değiştirilmesi ve düzeltilmesi istemidir. Yazar’a göre yasal çare, kanun yollarını da kapsayan daha geniş bir ifade olup kanunun bu isimle adını vermediği diğer bazı çareleri de kapsamaktadır. (Örneğin, eski hale getirme.) Bkz., Yurtcan, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 11. B., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005, s. 449.

⁴ Kunter, Nurullah-Yenisey, Feridun-Nuhoğlu, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. Bası, İstanbul, 2006, s. 1302; Toroslu, s. 289.

vermek için önemli olduğu için sanık açısından bir hak olduğu kadar toplum için de bir teminattır.⁵ Kanun yoluna konu olabilen bir hukuka aykırılığın giderilebilmesi amacıyla aykırılık olduğunu iddia eden taraftan açılan bu tâli dava sonucunda tâli bir muhakeme yapılacaktır.⁶ Kanun yolu ve müsadere davaları da bir suç dolayısıyla görülen davalar oldukları halde bir suç isnadının incelenmesi söz konusu olmadığından aslî ceza davası olmayıp tâli ceza davalarıdır.⁷

Yargılama makamı kararları konusundaki uyuşmazlığı çözecek olan makam kural olarak uyuşmazlık konusu kararı veren makamdan başka bir makamdır yani her kanun yolu kural olarak bir “*derece*”dir.⁸ Buna “*kanun yoluna başvurma veya devretme etkisi*” denir. Kural olarak kanun yolu uyuşmazlığını çözecek olan makam, uyuşmazlığa konu olan kararı vermiş olan makamdan yüksek bir makam olmalıdır ancak örneğin ağır ceza mahkemesinin kararına itiraz edilmesi halinde uyuşmazlığın bir sonraki daire ya da en yakın ağır ceza mahkemesinde çözülmesinde olduğu gibi aynı seviyedeki bir makam da olabilir. Kanun yolu sadece yargılama makamlarının kararlarına karşı kabul edilmiş olduğundan, savcının “*kovuşturulmama*” kararına karşı yargılama makamına yapılan başvuru CMK m. 173’te (mülga CMUK m. 165) “*itiraz*” olarak adlandırılmış olmasına rağmen burada söz konusu olan “*tali dava*” bir kanun yolu başvurusu değildir.⁹ “*Hukuki çare*” olarak da ifade edilen bu durum, kesinleşmemiş bir hâkim veya mahkeme kararının müracaat üzerine bu kararı verenden başka bir hâkim veya mahkemede incelenmesini sağlayan “*kanun yolu*” kavramı dışında kalan başvuru imkânlarını ifade etmektedir.¹⁰ Zira savcı yürütme organının ve dolayısıyla idarenin bir mensubudur ve savcının görevi idari niteliktedir.¹¹

⁵ Kunter-Yenisey-Nuhoğlu, s. 1304.

⁶ Kunter-Yenisey-Nuhoğlu, s. 1301.

⁷ Kunter-Yenisey-Nuhoğlu, s. 166 -167.

⁸ Kunter-Yenisey-Nuhoğlu, s. 1303.

⁹ Toroslu, s.289.

¹⁰ Kunter, Nurullah, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, 1989, s. 1032, n. 515; Yüce, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuk Devleti Esasları*, s. 71; Yüce, “*Ceza Muhakemeleri Usulünde İtiraz*”, *Adalet Dergisi*, Y. 53, Mayıs-Haziran 1962, S. 5-6, s. 492; C. Savcısının “*kovuşturulmaya yer olmadığı*” kararına karşı yapılan başvurunun yanı sıra Sulh Ceza Kararnamesi’ne karşı yapılan itiraz da aynı yargıca yapılması nedeniyle kanun yolu değildir. Toroslu, s. 285; Yaşar, Osman, *Açıklamalı-İçtihatlı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu*, Yetkin Yay., Ankara, 1998, C. 2, s. 1437; Ceza kararnamesine yapılan itiraz için “*karşı gelme*” ifadesi için, Bkz., Toroslu, s. 284-285. (CMK, Ceza Kararnamesi kurumuna yer vermemiştir.)

¹¹ Toroslu, s. 111; Şen, Ersan, *Türk Ceza Yargılanmasının Yeniden Yapılanması Üzerine*

Kanun yolları, öncelikle olağan ve olağanüstü kanun yolu olmak üzere bir ayrıma tabi tutulmaktadır.¹² Olağan kanun yolu, henüz kesinleşmemiş karar ve hükümlere karşı kabul edilmişken olağanüstü kanun yolu kesinleşmiş hükümlere karşı kabul edilmiştir. Olağan ve olağanüstü kanun yolları 5271 sayılı CMK'nın altıncı kitabında düzenlenmiştir.¹³ Buna göre olağan kanun yolları itiraz, istinaf ve temyiz iken olağanüstü kanun yolları Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın itirazı, kanun yararına bozma ve yargılamanın yenilenmesidir.¹⁴

Olağan kanun yolları da "asıl derece" veya "ikinci derece" kanun yolu ve "hukuki derece" kanun yolu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İkinci derece (asıl derece) kanun yolunda uyuşmazlığın konusunu (kararın) maddî ve Hukuki yönü incelenirken hukuki derece kanun yolunda kararın sadece Hukuki yönüne ilişkin uyuşmazlıklar ele alınır.¹⁵ İkinci derece kanun yolunda verilen bir kararın temelini oluşturan deliller ve maddî olgular inceleneceği gibi o deliller ve maddî olgularla ulaşılan Hukuki sonucun doğru olup olmadığı da incelenmektedir.¹⁶ Hukuki derece kanun yolu temyiz iken, ikinci derece kanun yolları hatalı olduğu ileri sürülen kararın ara karar veya son karar olmasına göre itiraz veya istinaftır. Mülga CMUK'da, adi ve acele itiraz kanun yolu söz konusuyken CMK bu ayrımı terk etmiştir. Bu durumda inceleme konumuz olan "itiraz" olağan ve ikinci derece bir kanun yoludur.

2. İtiraz Kanun Yolunun Tanımı ve Niteliği

Yukarıda yaptığımız açıklama çerçevesinde "itiraz," henüz kesinleşmemiş hâkim veya mahkeme kararında hata veya hukuka aykırılık-

Değerlendirme, Yargıtay Dergisi, C. 29, Temmuz 2003, S. 3, s. 313; Centel, Nur-Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Yenilenmiş 3. Baskı, Beta Yay., İstanbul, 2005, s. 105-106.

¹² İtiraz ve temyiz kanun yolunu "dar anlamda kanun yolu"; kanunda böyle adlandırılmamış olmasına rağmen niteliği bakımından kanun yolu olan tüm kurumları "geniş anlamda kanun yolu" olarak niteleyen bir diğer ayırım da yapılmaktadır. Bkz., Kunter-Yenisey-Nuhoğlu, s. 1306.

¹³ 4.12.2004 tarih ve 5271 sayılı Kanun ile kabul edilen CMK, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmiş olmasına rağmen CMK'nın istinafa dair hükümleri 01. 04. 2008 tarihinde yürürlüğe girecektir.

¹⁴ Mülga CMUK'da ise olağan kanun yolları temyiz ve itiraz iken olağanüstü kanun yolları Yargıtay Başsavcısının itirazı, karar düzeltme, yazılı emirle bozma ve muhakemenin iadesi (yargılamanın yenilenmesi) olarak düzenlenmişti.

¹⁵ Toroslu, s. 290.

¹⁶ Yurtcan, s. 449.

ların bulunduğu gerekçesiyle bu kararın daha yüksek bir makama fiilî (maddî)¹⁷ ve Hukuki bakımdan incelenmesini ve denetlenmesini sağlamak için yapılan olağan bir kanun yolu başvurusudur.¹⁸ Özetle itirazın konusu, “hüküm” adı verilen son kararlardan önce verilen ve son karara esas teşkil etmeyen “ara karar”lardır.¹⁹ İtiraz ile istinaf farkı da buradan kaynaklanmaktadır. İstinaf, dava bittikten, son karar verildikten sonra gidilebilecek bir yoldur. Buna karşılık itiraz, hükümden önceki safhada, yani dava bitmeden önce başvurulabilecek bir yoldur.²⁰

İtiraz, Hukuki veya fiilî sebeplerden birine dayanabileceği gibi yeni olaylara ve delillere de dayanabilir.²¹ İtiraza konu olan kararı veren mahkemede ileri sürülmemiş olaylar ve deliller itiraz merciine getirilebilir ve itiraz merci de bunları inceleyerek hatta gerekirse yalnız yeni olaylara ve yeni delillere dayanarak karar verebilir.²² CMUK sisteminde itiraz adı ve olağan olmak üzere ikiye ayrılmaktayken²³ CMK sisteminde sadece “olağan itiraz” düzenlenmiş olup başvuru süresi ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren 7 gün olarak belirlenmiştir. (CMK m. 268)

3. İtiraz Edilebilen Kararlar

Kural olarak hakimlik²⁴ kararlarına karşı itiraz mümkündür. CMK m. 267’de “*Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.*” denilerek esasen mülga Kanun’daki düzenleme tekrar edilmiş ancak sayma yöntemi terk edilmiştir.

Mahkeme kararlarına karşı itiraz yolunun kural olarak kapalı olmasının nedeni mahkemenin verdiği son kararlara karşı temyiz yolunun açık olması ve mahkeme tarafından verilen ara karar niteliğindeki kararların da temyiz incelemesinde son kararla birlikte incelenmesidir.²⁵

¹⁷ Bu ifade yerine “eylemsel” ifadesi de kullanılmaktadır. Yaşar, s. 1437.

¹⁸ Yüce, s. 491; Centel-Zafer, s. 589.

¹⁹ Yüce, s. 492; Yurtcan, s. 456; Ünver, Naci, *Ceza Yargılamasında Yasa Yolları*, Ankara, 1992, s.19.

²⁰ Yüce, s. 492; Toroslu, 291.

²¹ Yüce, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuk Devleti Esasları*, s. 72.

²² Yüce, s. 493.

²³ CMUK m. 304, f. 2’ye göre adı itiraz herhangi bir süreye bağlı değilken acele itiraz 1 haftalık süreye bağlanmıştır.

²⁴ CMK m. 268’de “hakim kararları” denilmektedir.

²⁵ Toroslu, s. 299; Yurtcan, s. 457.

Örneğin bir delil ileri sürülüp de tartışılmaya açılmaksızın reddedilmişse, mahkemenin ara kararı niteliğindeki bu karar son kararla yakın ilgisi bakımından son kararla birlikte temyiz yolunda ele alınacaktır.²⁶

Kural olarak hakimlik kararlarına itiraz kabul edilmiş olmakla beraber kanun bazı hakimlik kararları aleyhine itiraz yoluna gidilmesini kabul etmeyebilir. Örneğin hâkimin red isteminin kabulüne dair karar (CMK m.28) ve eski hale getirme isteminin kabulüne dair karar (CMK m. 42, f. 2) kesindir. Bunlar ancak hükümle beraber incelenebilir.

CMK'ya göre itiraz edilebilen kararlar şunlardır

- Adli yargı içerisindeki mahkemeler bakımından verilen görevsizlik kararları (CMK m. 5, f. 2)
- Yer yönünden yetkisizlik kararları (CMK m. 18, f. 3)
- Hakimin ret isteminin kabul edilmemesine ilişkin kararlar (CMK m. 28, f. 1)
- Hakimin ret isteminin süresinde yapılmadığı, ret sebebi ve delili gösterilmediği ve ret isteminin duruşmayı uzatmak amacı ile geri çevrildiğine dair kararlar (CMK m. 31, f. 3)
- Zabıt katiplerinin ret isteminin geri çevrilmesi kararları (CMK m. 32, f. 1)
- Eski hale getirme isteminin reddine ilişkin karar (CMK m.42, f. 2)
- Yasal bir sebep olmaksızın tanıklıktan veya yeminden çekinen tanık hakkında uygulanan disiplin hapsi kararı (CMK m. 60, f. 4)
- Şüpheli veya sanığın akıl hastası olup olmadığını tespit amacıyla gözlem altına alınma kararı (CMK 74, f. 4)
- Şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması kararı (CMK m. 75, f. 6)
- Diğer kişilerin beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması kararı CMK m.76, f. 5)
- Tutuklama kararları (CMK m. 101, f. 5)

²⁶ Yurtcan, s. 457.

- Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine dair ret kararları (CMK m. 104, f. 2)
- Şüphelinin Adli kontrol altına alınarak serbest bırakılması isteminin reddine, soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanığın salıverilme isteminin reddine ilişkin kararlar (CMK m. 105)
 - Adli kontrole ilişkin kararlar (CMK m. 111, f. 2)
 - Elkonulan eşyanın iadesi isteminin reddi kararı (CMK m.131, f.1)
 - Koruma tedbirleri nedeniyle tazminat istemine dair dilekçenin eksiklik taşıdığı gerekçesiyle reddedilmesi kararı (CMK m. 142. f.4)
 - Koruma tedbirleri nedeniyle ödenen tazminatın geri alınmasına dair karar (CMK m.143, f.1)
 - Müdafilik veya vekillik görevini üstlenen avukat hakkında tutuklu veya hükümlünün müdafilik veya vekilliğini üstlenmekten yasaklama kararı (CMK m. 151, f.4)
 - İddianamenin iadesi kararı (CMK m. 174, f. 5)²⁷
 - Muhakemenin durması kararı (CMK m. 223, f.8)
 - Kaçak sanığın duruşmaya gelmesini sağlamak amacıyla zorlama amaçlı elkoyma kararı (CMK m. 248, f. 8)
 - Yargılamanın yenilenmesi isteminin kabulü veya reddi kararı (CMK m. 319, f.3; CMK m. 321, f.3).

4. İtiraz Yoluna Başvurabilecekler

Olağan kanun yollarına başvurma hakkı olanlar itiraz yoluna da başvurabilirler. CMK m. 260’da bu kişiler Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş olanlar²⁸ olarak belirlenmiştir. CMK m. 261’e göre avukatlar da

²⁷ İddianamenin iadesi kararına sadece C. Savcısı itiraz edebilir. (CMK m. 174, f. 5)

²⁸ CMK’da yer alan “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş olanlar” ifadesini anlamak güçtür. Eğer kişi suçtan zarar görmüşse “katılan” sıfatını almış ya da bu başvurusu reddedilmiş olmalıdır. CMK’da bir olasılık ifade edilmiş olmasına rağmen bu kişilere ne suretle tebligat yapılacağı da ayrı bir sorundur.

müdafilğini veya vekilliğini üstlendiği kişilerin açık arzusuna aykırı olmamak koşuluyla kanun yollarına başvurabilir. Yine CMK m. 262' ye göre şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ve eşi, şüpheli veya sanığa açık olan kanun yollarına süresi içinde kendiliklerinden başvurabilirler.

Öte yandan bütün kanun yoluna başvuramamakla beraber ceza yargılaması makamlarının verdikleri kararlar nedeniyle menfaatleri ihlal edilen tanık, bilirkişi ve diğer üçüncü kişiler de itiraz yoluna başvurabilirler.²⁹ Örneğin bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla mağdurun veya çocuğun soy bağının araştırılmasına gerek duyulması amacıyla çocuğun bedeni üzerinde tıbbî muayene yapılabilmesine veya kan, saç, tükürük, tırnak, cinsel salgı gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek koşuluyla, Cumhuriyet Savcısı'nın istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme tarafından karar verilmesi halinde, bu yöndeki hâkim veya mahkeme kararlarına itiraz edilebilir. (CMK m. 76, f. 4)

5. İtirazın Yöntemi, Süresi ve Etkisi

İtiraz kural olarak itiraza konu kararı veren makama, Kanun'un ayrıca hüküm koymadığı hâllerde CMK m. 35'e göre ilgililerin kararı öğrenmesinden itibaren 7 gün içinde yazılı olarak (dilekçe ile) yapılabileceği gibi tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle de yapılabilir. (CMK m. 268, f. 1) Bu durumda tutanakla tespit edilen beyanı ve imzayı mahkeme başkanı veya hâkim onaylar. (CMK m. 268, f. 1) Şüphesiz burada söz konusu olan itiraza konu olan kararı veren makam nezdindeki zabıt kâtibidir. Kanun'da itiraz gerekçelerinin gösterilip gösterilmemesi hususunda bir hüküm yoktur. Dilekçede itiraz nedenlerinin gösterilmesinin itirazın tetkikini kolaylaştırması bakımından yararlı olacağı ileri sürülmüştür.³⁰

CMK m. 263 hükmü uyarınca tutuklu bulunan şüpheli veya sanık tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumu ve tutukevi müdürüne beyanda bulunmak suretiyle veya bu hususta bir dilekçe vererek de tutuklama kararına itiraz edebilir. Kurum müdürü, başvuru üzerine CMK m. 263,

²⁹ Toroslu, s. 300.

³⁰ Çağlayan, Muhtar, Yargıtay İçtihatlarının Işığı Altında "İtiraz" Üzerine Bir İnceleme; Adalet Dergisi, Y. 62, Ocak 1971, S. 1, s. 17.

f. 2’de belirtilen işlemleri yaparak hazırlanan tutanak ve dilekçeyi derhal ilgili mahkemeye gönderir. (CMK m. 263, f. 3)

Mercii ancak itiraz dilekçesinde belirtilen aykırılıkları inceleme yetkisine sahiptir.³¹ Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir, aksi halde en çok 3 gün içinde itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir. (CMK m. 268, f. 2) Burada belirlenen süre “düzenleyici süre” olup bir işlemin yapılıp yapılmaması için belirlenen ve müeyyidesi olmayan süredir, bu nedenle kanunda öngörülen süre geçtikten sonra gönderilmesi işlemi geçersiz kılmaz.³²

Bir karara itiraz edilmesi o kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu yani kararın yerine getirilmesini engellemez, ancak kararına itiraz edilen makam veya kararı inceleyecek merci, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılmasına karar verebilir. (CMK m. 269) Kararın geri bırakılmasını ilgililer talep edebilecekleri gibi kararı inceleyecek merci de re’sen karar verebilir. Kanun bazı hallerde ise itiraz üzerine kararın yerine getirilmesinin duracağını kabul etmiştir. Örneğin gözlem altına alınma kararına itiraz edilmesi halinde, itiraz kararın yerine getirilmesini durdurur. (CMK m. 74, f. 4)

İtiraz incelemesinin, kararına itiraz edilen merciden başka bir merci tarafından incelenmesine itirazın “aktarma etkisi” denilmektedir.³³ Bu durumda itirazı inceleyen merci kararı veren makamın birtakım haklarını kullanarak bazı kararlar vermektedir. Örneğin “tutuklama” veya “tutukluluk haline son verilmesi” kararı verilmesinde bu durum söz konusudur.

6. İtirazı İncelemeye Yetkili Merciler

Kanun, itirazı incelemeye yetkili mercileri CMK m. 268’de saymıştır. Buna göre:

A. Hakimlik makamı kararlarına karşı yapılacak itirazları incelemeye yetkili makamlar şunlardır:

³¹ Kunter, s. 1040, n. 521.

³² Toroslu, s. 142.

³³ Öztürk, Bahri, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 9 Eylül Üniversitesi Yay. No: 46, s. 605; Yüce ise bu etkiye “devolütif etki” demektedir; Yüce, s. 497.

Sulh ceza hâkiminin kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları asliye ceza mahkemesi hâkimine; sulh ceza işleri, asliye ceza hâkimi tarafından görülüyorsa itirazı inceleme yetkisi ağır ceza işlerini gören mahkeme başkanına aittir.

Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine aittir.

Ağır ceza mahkemesi başkanı tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir.

Naip hâkim kararlarına yapılacak itirazların incelenmesi, mensup oldukları ağır ceza mahkemesi başkanına yapılacaktır.

B. Mahkeme makamı tarafından verilen kararlara karşı itiraz³⁴

Sulh ceza mahkemesi kararlarına itiraz asliye ceza mahkemesi tarafından incelenecektir.

Ağır ceza mahkemesince verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir.

Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları ile Yargıtay ceza dairelerinin esas mahkeme olarak baktıkları davalarda verdikleri kararlara yapılan itirazlarda; üyenin kararını görevli olduğu dairenin

³⁴ Mülga CMUK m. 299'da sadece Ağır Ceza mahkemesi kararına itirazı inceleyecek makam gösterilmiş, Sulh mahkemesi ve asliye mahkemesi kararlarından bahsedilmemişti. Kanundaki bu düzenleme, sulh ceza hakimliği ile sulh ceza mahkemesinin, asliye ceza hakimliği ile asliye ceza mahkemesinin birbirine karıştırılmış olması nedeniyle eleştirilmekteydi. (Bkz., Toroslu, s. 302; Kunter, s. 1039, dipnot n. 89; Yüce, Ceza Muhakemesi Hukukunda .., s. 68, dipnot 67.) Bu hata, CMK m.268'de de tekrar edilmiş, Sulh ve Asliye Ceza Hakimi kararlarına karşı itiraz düzenlenmiş ancak Sulh Ceza ve Asliye Ceza Mahkemesi kararlarına karşı itirazdan bahsedilmemiştir. Bu nedenle bu durum da dikkate alınarak Mülga CMUK m. 299 hükmüne yönelik yorum ve öneri CMK m. 268 hakkında da uygulanmalıdır. Bkz., Toroslu, s. 302.

başkanı, daire başkanı ile ceza dairesinin kararını numara itibarıyla izleyen ceza dairesi; son numaralı daire söz konusu ise birinci ceza dairesi inceleyecektir.

İstinabe olunan mahkeme kararlarına karşı yukarıda belirtilen esaslara göre buldukları yerdeki mahkeme başkanı veya mahkeme itirazı incelemeye yetkilidir.

7. İtirazın İncelenmesi ve İtiraz Üzerine Verilecek Karar

İtirazı inceleyecek merci, yazı ile cevap verebilmesi için itirazı, Cumhuriyet savcısı ve karşı tarafa bildirebilir, ancak bildirmek zorunda değildir.(CMK m. 270) Kanun'da geçen "*karşı taraf*" ifadesi, "*katılan*"ı belirtmektedir. Mercii, inceleme ve araştırma yapabileceği gibi (delil toplama, tanık dinleme, keşif yapma gibi) gerekli gördüğünde bunların yapılmasını da emredebilir.³⁵ (CMK m. 270) Zira itirazı incelemeye yetkili merci, Hukuki ve maddî sorunu birlikte ele alabilir.³⁶ İtirazı inceleyecek mercii, sadece başvuruda hatalı olduğu iddia edilen noktaları inceleyecektir.³⁷

İtirazı inceleme mercii, kanunda yazılı olan hâller saklı kalmak üzere, itiraz hakkında duruşma yapmaksızın, belgeler üzerinden karar verir. (CMK m. 271, f. 1) Ancak, gerekli görüldüğünde Cumhuriyet Savcısı ve sonra müdafii veya vekil dinlenebilir. (CMK m. 271, f. 1) CMUK sisteminden farklı olarak CMK, itirazı incelemeye yetkili mercii gerekli gördüğünde müdafii veya vekili dinleyebileceğini de kabul etmiştir. "*Dinleme*"nin söz konusu olabilmesi için "*duruşma*" yapılmalıdır. Bu durumda CMK m. 271 hükmü bir çelişkiyi ifade etmektedir. Mahkemenin duruşma yapmadan "*dinlemesi*" olanaklı değildir. Bu nedenle Kanun'da geçen "*dinleme*" ifadesi, "*görüşlerinin yazılı olarak alınması*" biçiminde değerlendirilmelidir.

İtirazın reddedilmesi halinde kararda hukuka aykırılık bulunmadığı, itiraz kabul edildiğinde ise kararın hukuka aykırı olduğu anlaşılabilir olur.³⁸ Mercii, itiraz başvurusunu yerinde görürse itiraz edilen kararı kaldırarak itirazın konusunu oluşturan sorunu da çözerek bu konuda

³⁵ Kunter, s. 1040, n. 521.

³⁶ Toroslu, s. 303.

³⁷ Toroslu, s. 302.

³⁸ Yurtcan, s. 459.

bir karar verir. (CMK m. 271, f. 2) Örneğin sanığın tutuklanması kararı- na itiraz edilmiş ve itiraz haklı bulunmuşsa merci tutuklama kararının kaldırılmasına ve sanığın salıverilmesine; sanığın tutuklanmamasına itiraz edilmiş ve itiraz haklı bulunmuşsa bu durumda ise merci sanığın tutuklanmasına karar verecektir.

Mercii kararını *“mümkün olan en kısa sürede”* vermelidir. (CMK m. 271, f. 3) Buna göre maddî ve Hukuki denetim yapan mercii mümkün olan en kısa sürede bir karar vererek davanın devam etmesini sağla- malıdır.

İtiraz üzerine merci tarafından verilen kararlar kesindir. (CMK m. 271, f. 4) Ancak ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir. (CMK m. 271, f. 4)³⁹ Çünkü C. Savcısı'nın tutuklama isteminin hâkim tarafından reddedilmesi halinde C. Savcı- sı'nın bu karara itiraz etmesi halinde, merci C. Savcısı'nın bu itirazını haklı bularak sanığın tutuklanmasına karar verebilir. İşte bu durumda sanığın özgürlüğü kısıtlanmış olacağından, bu koruma tedbirine (ceza muhakemesi tedbirine) başvurulmasına dair karara itiraz hakkı ve ve- rilen kararın denetlenmesi olanağı getirilmiştir.⁴⁰

8. Sonuç

İtiraz, henüz kesinleşmemiş hâkim veya mahkeme kararlarında hata veya hukuka aykırılıkların bulunduğu gerekçesiyle bu kararlarının daha yüksek bir makama maddî ve Hukuki bakımdan incelenmesini ve denet- lenmesini sağlamak için yapılan olağan bir kanun yolu başvurusudur. İtirazın konusu *“hüküm”* adı verilen son kararlardan önce verilen ve son karara esas teşkil etmeyen ara kararlardır. CMK sisteminin CMUK'dan çok farklı bir itiraz kanun yolu düzenlemesine gittiği söylenemez.

CMK m. 267'de *“Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.”* denilerek CMUK'da yer alan sayma yöntemi terk edilmiştir. Öte yandan adî ve acele itiraz ayırımına yer verilmeyerek itiraz için 7 günlük süre kabul edilmiştir. CMUK'da *“1 hafta”* denilmekteyken CMK'da *“7 gün”* denilmiş olması da bir değişiklik getirmemektedir.

³⁹ CMUK m. 303 uyarınca bu durum *“acele itiraz”* yoluna başvurma olarak adlandırılmaktaydı.

⁴⁰ Yurtcan, s. 459.

KAYNAKÇA

- Centel, Nur-Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Yenilenmiş 3. Baskı, Beta Yay., İstanbul, 2005.
- Çağlayan, Muhtar, Yargıtay İçtihatlarının Işığında "İtiraz", Üzerine Bir İnceleme, *Adalet Dergisi*, Y. 62, Ocak 1971, S: 1, s. 13-21.
- Kunter, Nurullah, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, 1989.
- Kunter, Nurullah-Yenisey, Feridun-Nuhoğlu, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. Bası, İstanbul, 2006.
- Öztürk, Bahri, *Uygulama.ı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 9 Eylül Üniversitesi Yay. No: 46
- Şen, Ersan, "Türk Ceza Yargılanmasının Yeniden Yapılanması Üzerine Değerlendirme"; *Yargıtay Dergisi*, C. 29, Temmuz 2003, S. 3, s. 311-323 .
- Toroslu, Nevzat, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Savaş Yay., Ankara, 2001.
- Ünver, Naci, *Ceza Yargılamasında Yasa Yolları*, Ankara, 1992.
- Yaşar, Osman, *Açıklamalı- İçtihatlı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu*, Yetkin Yay., Ankara, 1998, C. 2.
- Yurtcan, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 11. B., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005.
- Yüce, T. Tûfan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuk Devleti Esasları*, Erzurum, 1968.
- Yüce, T. Tûfan, *Ceza Muhakemeleri Usulünde İtiraz*, *Adalet Dergisi*, Y. 53, Mayıs-Haziran 1962, S. 5-6, s. 491-507.